

càlic degut al caràcter palatal de la K^a de les Balears (II, 707a17ss.), V. *cantell Quintalada*, V. *quintar Quintament, quintana, quintanal* (adj. com en «--- terres *quintanals* ---», JRuyra), *quintar*, adj., *quintar*, verb, V. *cinc*

QUINTAR (variant antiga *quintal*) 'pes antic', de l'àr. *qintâr* id., que per la seva banda sembla haver-se pres del ll. CENTENARIUM id., pròpiament 'que té cent (lliures)'. □ 1.ª doc.: doc. de Tort., a. 1150 «Colligit racemos *chintars* xl et fichus *chintars* x, oleum cantars x» (Miret, *Més antig.*, 15); *quintal*, en doc. de 1242 (Pujol, *DocVgUrg.*: *AlcM*).

Molts exemples de les dues variants en el S. XIII i després: *quintal*, normalment en la Lleuda de Cotlliure, 1249 (RLR IV, 250-52); *quintar* en *Tarif. Corr. Bna.*, a. 1271, § 37, 40, 41, i sovint escrit abreujat *ct.* (*EntreDL* I, 155-61); *CostTort.*: «Una costum, vna moneda, --- vna arrova, vn *quintal*, un pes, una mesura, és en la ciutat de Tortosa et per tot lo terme de Tortosa» (ed. Oliver, 59), «--- lliures, onces, marchs, arroves e *quintars*» (ib., 398); en el *Consolat* figura ben sovint *quintal*, algun cop *quintar* (per exemple en cap. 48, ed. Moliné, p. 87); Alart (*InoLC* s. v. *quintal*) duu exemples de *quintar* de 1321, 1365, escrit *quintás* de 1369, 1385, 1433, i 11 exemples de *quintal* entre 1261-1365; *quintal* en JMarc (1371), § 1183, i en Ll. d'Aversó (c. 1398), § 1421.28; St. Vicent Ferrer «--- IIII m<íllia> *quintars* d'or ---» (*Sermons* I, 168.18); doc. a. 1470 «lo *quintal* és de cent e quatre lliures» (*BABL* XI, 288); «*quintar* de Rodes, *quintar* guorni de Alexandria, --- *quintar* de Cicília» (*Tarifa de teles*, de Bna., 1534); 1575, *TbPu.* «*quintar* és de 4 arroves y la càrrega ---» (p. 208); «*Quintar*, pes de cent lliures» (1696, Lacav.); *quintar* «lo pes de quatre arroves o cent i quatre lliures en Catalunya» (Lab. 1840) etc. Avui molt usat com sempre; JCor. té registrat *kintá* «quatre roves» a Tor (Alt Pallars); *AlcM* signa *quintal* al pir.-or. i *quintar* a València. El canvi de la -r en -l és freqüent en els mots d'origen àrab (JCor., *BDC* xxiv, 75).

Quintar de tafona 'pedra grossa, rodona-cònica, que fa de contrapès a les bigues de la tafona', usual a Mall. [*D*Ag., ja en *DFgra.* 1840], emprat per M. Aguiló, «Ni amb un *quintar de tafona* / li treuriem sa llecor» (*AlcM*), i per Costa i Llobera, «*quintar de tafona* poden llançar amb ses disfoges catapultes» (*D*Ag.). Lab. 1840 dóna l'acc. secundària de «Lo piló de pedra, ferro, per a pesar lo que entra en un *quintar*; donar el *quintar* 'morir' (val.); veg. *AlcM* per més frases.

Notem: cast. *quintal* (ja en Berceo), oc. ant. *quintal* [S. XIII], fr. *quintal* [S. XIII], it. *quintale* [S. XVI, Zaccaria, forma presa de l'ibero-romànic], it. ant. *cantaro*, sard ant. *cantare* [S. XII]: aquestes dues formes potser no es prengueren per conducte del gr. modern *καντάρι* (com ho suposa M. L. Wagner, *VRom.* IV, 258-9), atès que el pas de l'àr. *qi-* (vulgarment *qe-*) al ca- en italià hauria estat possible (*DECH* IV, 733a2ss.). El mot àrab, que segons Freytag ja és en el Djauharí (S. X) i en Qamús, sembla ser pres (per conducte d'una

altra llengua oriental) del ll. CENTENARIUM, que té el mateix sentit en St. Isidor de Sevilla, i del qual procedeix l'al. *zentner* id.; vid. Mahn, *Etym. Untersuch.*, 126; Simonet, p. lxxv, n. 3; i la bibliografia citada en *FEW* II, 691a. El b. ll. *quintale* (o *quintarium*), al qual es refereix Neuvonen, no té gran importància, puix que no consta que es trobi abans de 1145: deu ser llatinització del mot romànic.

DERIV.: *Quintarada* o *quintalada*, ant. 'el pes de mercaderies en quintars que portava una nau', com es desprèn del següent passatge del doc. de 1524: «Foren descarregades en la ciutat de Messina algunes sumes de forments y altres *quintarades* portades ab la dita nau» (exemple citat en *AlcM*); a més, *quintarades* significava, segons suggereix el següent passatge del *Consolat*, 'la suma del nòlit calculat a raó de quintars de mercaderies': «mercader que noliejarà nau o leny a *quintalades*, ço és a saber, que lo mercader deja dar quantitat de *quintalades* a la nau o al lleny, lo senyor de la nau o del leny sia tengut de leuar més lo quart de les *quintalades*» (cap. 83, *AlcM*). El patró de la nau i els mariners havien de pagar retribució per les averies (danys soferts per les mercaderies) a raó de *quintarades*, és a dir, per suma de dany calculat per cadascun quintar de mercaderies: «totes les messions o aueries los mercaders són tenguts, e'ls mariners y el senyor de leyn per les sues mercaderies de pagar lur part per raó de *quintarades* ---; quan<t> a les aueries que deuen pagar lur part en axí, ço és a saber, que compta hom les aueries per raó de *quintarades*, e feyt comte de totes les aueries per raó de *quintarades*, e feyt comte de totes les aueries, fa hom comte de totes les *quintarades*, e feyt comte de totes les *quintarades*, axí d'aqueles qu'el leyn ha portades e treytes de fora, com d'aqueles que les barques han portades tro al leyn, comta hom què <e>n ve per *quintar*, e axí casquí paga sa part de les aueries per *quintarades*» (*Cost. Tort.*, ed. Oliver, p. 455).¹

Quintarenc, -a, adjectiu ant. 'de capacitat d'un quintar': «Còcins *quintaren*<c>s ..., gerra *quintarenca*», a. 1500 (*AlcM*); *quintaresc*, -a, ant. id.: «--- <e>sporta *quintaresca* ---» (*Llibre de coneix. de spicies*, ms. a. 1455, *AlcM*).

¹ Lab. 1840, s. v. *quintalada* defineix: «La quantitat de 2 y 1/2 per cent del producte dels nòlits, separades les averies, la qual se repartia a la gent de mar que havia treballat y servit en lo viatge», que coincideix amb la que ens dóna *D*AcEsp. 1832, s. v. *quintalada*: «La cantidad que del producto de los fletes, después de sacar el daño de averías, resultaba del dos y medio por ciento del producto líquido para repartirla a la gente de mar que más había trabajado y servido en el viaje»; és molt probable que tots dos es basaven en Capmany. *AlcM* basant-se, segons sembla, en Lab. 1840 interpreta el sentit de *quintarada* en els dos passatges que citem de *Cost. Tort.* i del *Consolat*, cap. 83 (supra) com «Tant per cent damunt el producte dels nòlits, que es repartia entre els mariners que havien treballat durante el viatge».